

Islamsko buđenje, misija žena i principi i temelji dinamičnosti i postojanosti

Izzet Sādāt Mīrxānī

Članica istraživačkog ženskog tima
Univerziteta Tarbiyyat-e modarres, IR Iran

Rezime

Jedna od glavnih misija žena-muslimanki, kroz prizmu pokreta “islamskoga buđenja”, jeste jasno obrazloženje identiteta i misije žena u savremenom dobu na temelju vrednosnih principa i veličanstvenog misaonog sistema tevhide. Poruka “O sljedbenici Knjige, dođite...”, iznjedrena iz robovanja kao odlike čovjekova bića i slobodna od bilo kakva oblika ropstva i porobljavanja, daje objašnjenje ove misije na globalnoj razini. Jer, prema priznanju međunarodnih znanstvenika, “čorsokak” krize identiteta koji je nastao kao produkt dominacije humanističko-liberalne i sekularističke misli u svijetu, danas vuče čovječanstvo ka pasivnosti na osnovu opsade racia i egzaktne metode. I uprkos teoriji vladajućih političara, istrajnost na etičkim principima te pristup koji počiva na duhovnosti predstavljaju logičnu strategiju izlaska iz ove slijepe ulice a ishodište odgovora na ovu kolektivnu potrebu čovječanstva jeste univerzalnost islamskih zakona.

Danas, uprkos svojoj svjetskoj propagandi protiv islama, učinkovitost ovoga pravca u preokretu čovjekova života kao i odgovor islama na svakodnevne čovjekove potrebe stvorila je preduvjete za širenje snažne islamske kulture,

a organizirani naponi u ovom pravcu realiziraju se naročito posredstvom žena čija je uloga iznimno važna. Stoga je nužno poduzeti odgovarajuće mjere i posvetiti dužnu pažnju teorijsko-praktičnoj ravni islamskoga naučavanja kako bi se na temelju poslanstva “ummeta srednjeg puta” i pozicije “Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio”¹ i izvanjskim očitovanjem odgovornosti iz navedenog ajeta, uz ispravno poimanje i pomno isplanirana djela, realizirali krajnji ciljevi svijeta i veliki ciljevi abrahamovskih religija u savremenom svijetu i kako bi bili primjer: “i borite se, Allaha radi, onako kako se treba boriti!”²

Cilj ovoga rada jeste da, uzimajući u obzir gornju problematiku i sadašnje uvjete u svijetu te potpunom pažnjom ka principima, ciljevima, temeljima i nepromjenjivim obrascima islama, objasni misiju žene-muslimanke ostalim narodima, na osnovu dinamičnog i postojanog identiteta ove jasne religije, dalekog od svakog oblika devijacije, krutosti i zatvorenosti.

Ključne riječi: žena-muslimanka, svjetske promjene, islamsko buđenje, dinamični principi, postojani temelji, obrasci otpora, smetnje srčanom motrenju

Uvod

“Vi, žene imate šta poručiti ovome svijetu. Svoju poruku precizno i dokumentirano artikulirajte i pošaljite svijetu. Poruka ne mora biti samo usmena niti pismena, već treba biti više poruka djelom [...] Vaše postojanje može se uzeti kao jedan primjer poruke islamskoga svijeta.”

(Dio poruke lidera Islamske revolucije, 1378. /1999. god.).

Kada čovjek pažljivo kroči u sferu islamskih naučavanja i božanskog zakonodavnog sistema, posebno u oblike predstavljanja općih zakonodavnih ciljeva, kriterija te kolektivnih dobročinstava i zlodjela, shvatit će da uzvišeni cilj ove religije nije tek uzdizanje čovjeka i njegov duhovni i materijalni uspon na sekundarnim i individualnim razinama, već da svaki musliman ima univerzalnu i globalnu misiju na stazi realiziranja vrhunskih društvenih ciljeva i principa kao i u uspostavi duha kolektivnog jedinstva u sistemu čovjekova života. U islamu je suštinska pažnja

¹ Kur’ān, *Āli ‘Imrān*: 110.

² Kur’ān, *Al-Haġġ*: 78.

okrenuta ka zakonodavnoj formi na osnovu kolektivnog popravljanja i ka globalizaciji krajnjih religijskih ciljeva kao “svjetske povelje” i jednog temeljnog principa čija je realizacija postavljena pred odabrani islamski ummet kao njegova najvažnija obaveza od strane Zakonodavca, odnosno Stvoritelja prirode i Ustanovitelja Šerijata.

Kur’anski stavak: “A zašto se vi ne biste borili na Allahovu putu za potlačene, za muškarce i žene i djecu, koji uzvikuju: ‘Gospodaru naš, izbavi nas iz ovoga grada, čiji su stanovnici nasilnici, i Ti nam odredi zaštitnika i Ti nam podaj onoga ko će nam pomoći’”!³ predstavlja jedan segment odgovornosti islamskoga ummeta naspram nasilja nametnutog ljudskim zajednicama. I islamsko buđenje predstavlja uvertiru za realizaciju ovoga složenog pitanja. Stoga se može ustvrditi da je jedan od razloga i trajnih, dinamičnih i postojanih faktora tendiranja ljudi k islamu, upravo ova nepromjenjiva odlika uz koju idu suprotstavljanje neprijateljstvu i izbjegavanje nasilja.

Religijski pravac čiji se misaoni sistem utemeljen na tevhidu oblikuje odbacivanjem “šejtanluka” i čiji uvjet vjerovanja u Boga jeste nevjerovanje u šejtanske sile i koji je učvršćen na temeljima: “Pravi put jasno se razlikuje od zablude! Onaj ko ne vjeruje u šejtana, a vjeruje u Allaha – drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti”⁴ i koji zbog bogatstva i postojanosti kulture posjeduje principe u kojima su međusobno isprepleteni nezavisnost, čvrstina i dostojanstvo, sveobuhvatnost ovosvjetovnih i onosvjetovnih pitanja i u kojem vlada univerzalni princip: “Islam je najbolji i ništa nije vrednije od njega”⁵ i čiji kur’anski ajet: “I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi, i da Poslanik bude protiv vas svjedok”⁶ učinio je jasnom kolektivnu misiju i religijski identitet ummeta; i čija ga značenja kao: “A snaga je u Allaha i u Poslanika Njegova i u vjernika”⁷ čine posjednikom postojanosti i božanske snage, i “A Allah neće dati priliku nevjernicima da unište vjernike”⁸ – ograničava stazu dominacije i prodor nevjerovanja, ajetima kao što su: “O vjernici, s mojim i svojim

³ Kur’ān, *Al-Nisā*: 75.

⁴ Kur’ān, *Al-Baqara*: 256.

⁵ Āmolī, svezak 17, str. 376.

⁶ Kur’ān, *Al-Baqara*: 256, *Al-Baqara*: 143.

⁷ Kur’ān, *Al-Baqara*: 256, *Al-Munafiqun*: 8.

⁸ Kur’ān, *Al-Nisa*: 141.

neprijateljima ne prijateljajte i ljubav im ne poklanjajte”⁹ te markira granicu između istine i laži, pravog puta i zablude, svjetlosti i tame, i na koncu, između prijateljstva i neprijateljstva, i ajetom: “On po Poslaniku svome šalje uputstvo i vjeru istinitu da bi je uzdigao iznad svih vjera, makar ne bilo pravo mnogobošcima” iscrtava globalno ishodište i konačni cilj ove vječnožive religije.

Na temelju ovoga, dosljednost ove velike misije utemeljene na cjelokupnosti njenih vrednosnih i trajnih ideala povjerena je islamskom ummetu kako bi se njezini krajnji ciljevi na Zemlji realizirali posredstvom ispravnog i valjanog halife. Dakle, svaka žena-muslimanka i muškarac-musliman trebaju napraviti sveobuhvatni plan s pogledom na budućnost koji će počivati na jasnom motrenju, spoznaji i savjetovanju, a s ciljem odgovora na ovaj božanski poziv. S druge strane, ispunjavanje univerzalnih zahtjeva čovječanstva i izazova koji ih prate i pripravnost na iščekivanje i realizaciju univerzalnoga obećanja o pobjedi istine nad laži, što je jedan od istinskih ideala Božijih vjerovjesnika, zalog je potpune usredsređenosti na ovo važno pitanje.

Temeljna činjenica jeste ta da su se neprijatelji slobode stoljećima trudili izvitoperiti učinkovitost i veličanstvenost stvaranja ovog pravca koji gradi istinskog čovjeka i raščlaniti i odvojiti religioznost od politike, ovaj od onoga svijeta, racionalnost od robovanja, znanje i religijsku spoznaju, kao i da prikažu ružnim svaki oblik kretanja koji počiva na religijskom vjerovanju i islamskoj ideologiji. Ali, prema božanskom obećanju, zvono buđenja oglasilo se u svijetu pojavom islamske revolucije i na tragu ovoga procesa započeli su masovni pokreti obespravljenih naroda. Purpurna šehidska krv postala je garancijom kontinuiteta ovih božanskih pokreta i neprijatelji koji su do jučer sebe smatrali pobjednicima, pod utjecajem islamskoga buđenja, danas su dovedeni u pasivnu poziciju i, vidjevši da im prijete opasnost, ne prežu ni od čega. Ali, glas buđenja islamskoga ummeta pronosi poruku: “Došla je istina, a nestalo je laži; laž, zaista, nestaje”.¹⁰ I danas, jedinstvo, planiranje, razborito kretanje utemeljeno na istini, predstavljaju ključ koji nam olakšava i omogućava postepeno napredovanje na ovoj stazi punoj uspona i padova.

⁹ Kur’ān, *Al-Mumtahina*:1.

¹⁰ Kur’ān, *Al-Isra*: 81.

Islamsko buđenje koje predstavlja kolektivno populističko dinamično i postojano kretanje plod je vjekovne patnje i tegoba u borbi naših predaka da bi došli do ove razine i danas je njegov cilj oživljavanje islamskih vrijednosti i časti muslimana u svijetu. Međutim, staza njegove evolucije kontinuirano se treba temeljiti na čistom islamskom identitetu kako bi realizirao svoj konačni cilj: “A Mi smo htjeli da one koji su na Zemlji tlačeni, milošću obaspemo i da ih vođama i nasljednicima učinimo”.¹¹ Ovo buđenje iziskuje osviještenost, skladnost, planiranje i razborite mjere svih slojeva društva, naročito žena koje čine polovinu sudbonosne konstrukcije islamskoga ummeta.

Islam i oživljavanje časnoga života žena u trima osnovnim sferama

Pojava islama najvažnija je povijesna prekretnica motrena kroz prizmu ljudskog života žene. Svima je poznata slika džahilijeta i vrhunac nasilja i prisile, moći i odricanja svakog oblika prava, čak prava na život i duhovnost kroz vjerovanje u Jednoga, i omraženi čin zakopavanja živih djevojčica koji je predstavljao slijeđenje jevrejske tradicije koji ispisuju gorke stranice povijesti ljudskog roda u prvobitnom džahilijetu. Ali, grandiozni pokret Poslanika islama, alejhisselam, unio je temeljitu promjenu ne samo u arapsko društvo onoga doba, već je predstavljao suprotstavljanje svakom obliku džahilijetske misli, kako u modernoj formi tako i u formi, prvobitnoga džahilijeta.

Plemeniti Poslanik u trima sferama oživio je prava žena, i to u jednoj realnoj i časnoj formi:

1. privatnost,
2. društvena sfera s poštovanjem preciznih granica,
3. međunarodna sfera kao globalni obrazac.

Prva sfera: privatnost i oživljavanje humanog života u porodici

Jedinstveni koraci koje je poduzeo Poslanik u sferi privatnoga života i oživljavanje prava žene u porodici i markiranje njezine pozicije kao jednoga temelja, stupa i “prototipa” (*umm*), prvi je njegov napor u vraćanju prava i stvarnoga položaja ženama. Ovaj korak smatra se

¹¹ Kur’ān, *Al-Qasas*: 5.

prekretnicom za cjelokupnu povijest ljudskog roda i ide čak dotle da je Poslanik, uprkos kulturi u kojoj su se isprepleli elementi slabljenja, teorijski i praktično, pojasnio i drugi aspekt koji se ticao žene u sferi privatnosti: njezine osobnosti, sigurnosti i poštovanja, o čemu govori i naredni kur'anski ajet: "Zbog toga su čestite žene poslušne i za vrijeme muževa odsustva vode brigu o onome o čemu treba brigu voditi, jer i Allah njih štiti."¹² U ovome i sličnim ajetima Uzvišeni Tvorac, uprkos povijesnom ponižavanju i omalovažavanju žena, u formi kur'anaskog izviješća spominje osobine koje im dolikuju i priliče, a razlog tome jeste da se ovdje, kao prvo, ističe vrijednost žene u islamu. Kao drugo, markira se njezina uloga u porodici kroz ozbiljenje hvalevrijednih svojstava u samoj sebi; i kao treće, usvajanje ovih vrijednosti od strane žene opisuje se kao prihvatljiv čin. To znači da se čestite i žene odnjegovane u sjeni Allahova odgoja uvijek pokoravaju religijskim odredbama i svome Gospodaru i da je čvrstina njihove dužnosti u porodici u sjeni njihova sazrijevanja u robovanju. One čuvaju sve vrijednosti koje se odnose na zdrav život i sreću svoga potomstva jer život jedri kroz dragulj ženina bića, a postojanost vrijednosti ovisi o postojanosti njezine čestitosti, tj. čistota i zdravlje jedinke i društva nadahnjuju se humanim i pozitivnim svojstvima iz njezina bića. Štaviše, svojstva kao čvrstina i hrabrost u jednom prikrivenom obliku počinju od nje i u tome je značenje onoga sadržaja: "za vrijeme muževa odsustva vode brigu o onome o čemu treba brigu voditi, jer i Allah njih štiti."

Plemeniti Poslanik u svom privatnom životu kroz način ophođenja sa ženskim potomstvom, kroz izmjenu ljubaznosti s Fatimom, ljubljenje njene i ruku drugih djevojčica, kroz prijekor spram grubog i nehumanog postupanja prema njima, te kroz iskazivanje poštovanja prema ženskom potomstvu, kako veli: "Ko bude imao tri kćeri, pa bude strpljiv s njima i bude ih hranio, pojiо i oblačio od svoga truda, bit će mu zastor od vatre na Sudnjem danu!"¹³ – iskazao je primjer kulturne i odgojne transformacije u pogledu ženske djece.

Poslanikov sunnet kao i kodeks ponašanja njegovih nasljednika obiluje izrazima nježnosti i blagosti spram supruga: opetovanim preporukama o načinu ophođenja među supružnicima u privatnom životu koji se treba temeljiti na ljubavi, na pažnji spram žene; stalnim

¹² Kur'ān, *Al-Nisa'*: 34.

¹³ *Kanzo-l'omāl*, predaja: 45399.

naglašavanjem izbjegavanja grubosti i davanju prioriteta sreći svojih supruga; posebno iskazivanje počasti Hatidži do kraja njezina života i zahvalnost za podršku koju mu je iskazivala u poslanstvu kao prva “dama” koja mu je povjerovala.

Ali, gorka stvarnost takva je da je današnji svijet, kada je o ženi i porodici riječ, izložen snažnom propadanju i strmoglavici. Ovo se dogodilo stoga što je nakon perioda prosvjetiteljstva oslobođen prostor samo za žensko tijelo. Žena je bila samo sredstvo lagodnosti kapitalista i ekonomskih megalomana u zadovoljavanju njihovih tjelesnih poriva. Individualizam, robovanje prohtjevima, oslobađanje od prihvatanja odgovornosti, brisanje ljubavi iz sfere privatnosti, davanje prednosti pravima tijela u odnosu na čuvanje granica etičkih normi, raščlanjivanje žene i njenih duhovno-emosivnih veza stvorilo je preduvjete za urušavanje porodice, za jednostavno odlučivanje na razvod braka, za sve veći broj djece sa jednim roditeljem, za ine pojave koje je moderna donijela ženi u sferi porodice. Međutim, u islamu se institucija porodice smatra jednim od najljepših očitovanja stvaranja, a na brak se gleda kao na nebesko sjedinjenje i kao na jedan ni s čim uporedivi ibadet, dok se razvod braka smatra jednim od najomraženijih djela; zdravlje porodice sadržano je u zdravlju potomstva, duše, razuma, religije, ovoga i onoga svijeta.

Islam sa svojim upotpunjenim teorijskim aspektom osigurao je uvjete za zajednički život utemeljen na uzajamnoj ljubavi i bliskosti, skladu i harmoniji, povjerenju i vjerovanju, ljubavi i poštovanosti, naklonosti i blagosti, ali su u procesu moderne ovi temelji u islamskim društvima žestoko urušeni usljed težnje moćnika ka zadovoljavanju ovosvjetovnih interesa. Svjetopogled o jednakosti spolova nametnuo je čovječanstvu društvene tokove i pokrete poput feminizma i humane veze ustupile su mjesto suprotstavljenosti spolova, a svijet je postao poprištem sukoba pod krinkom slobode i ljudskih prava, jednakosti i demokracije. Žena je tako postala političko-ekonomskim oruđem u rukama svjetskih moćnika i sve se to neprekidno “natura” čovječanstvu na jedan licemjeran i dvoličan način. Ovaj je proces izazvao veliku zabrinutost i uznemirenost među intelektualnim miljeom u društvima.

Profesor Motahhari, valorizirajući ovakvu situaciju u modernome dobu, kaže: “Šta je najupečatljivija karakteristika i najočitiji društveni fenomen našega doba i šta su najveće radionice našega vremena? Najveći fenomen našega doba jeste licemjerje. Licemjerje, a to znači da

čovjek razmišlja na jedan, a govori na sasvim drugi način. To je razdaljina između srca i jezika koja se uočava kod današnjega čovjeka; razdaljina između vanjštine i nutrine; razdaljina između tvrdnji i djela; razdaljina između onoga što se govori i onoga kako se postupa. U kojem se to dobu i vremenu toliko govorilo o etici, miru, sigurnosti i slobodi, humanosti i ljudskim pravima, i u kojem su se to trenutku našega vremena ova značenja tretirala kao 'igračke' i poigralo se s njima? [...] Uprkos svom ovom znanstveno-tehnološkom napretku, koliko se iskoračilo naprijed u pogledu ljudskosti i čovjekova karaktera? Nije učinjen niti jedan mali korak, jer to nije posao znanosti niti tehnologije već imana."¹⁴

Vrhovni vjerski lider o ovome kaže: "Razlog zbog kojeg islam toliku pažnju pridaje ženi unutar porodice jeste u tome što, ako se žena veže za porodicu, ako joj je privržena, ako je okrenuta odgajanju djece, (...) ako ih napaja kulturnim tekovinama, pričama, propisima, poučnim zbivanjima (...), takva će društva imati zrela pokoljenja. To je umijeće žene i ono nije u proturječnosti s obrazovanjem, podučavanjem, radom, ulaskom u politiku i slično tome."¹⁵

Druga sfera: islam i Poslanikova borba u oživljavanju društvenoga života žena

Naredna etapa predstavljala je napore Poslanika, alejhisselam, u poklanjanju društvenih prava ženama, te prava odlučivanja o vlastitoj sudbini, kao i građanskih prava na osnovu uvažavanja njene ličnosti kao ljudskog bića. Prihvatanje saradnje sa ženama te pridavanje iznimne pažnje naporima i trudu žena, prihvatanje njihove borbe i požrtvovanosti, kakve primjere imamo u likovima Sumejje, Umm Šerik, Umm Fazl, Umm Seleme, Aiše, kao i podsticanje žena na aktivno znanstveno, kulturno, političko i društveno sudjelovanje, primjeri su kojima obiluju djela iz povijesti islama. U mnogim prilikama do u detalje se opisuje prisustvo žena koje su dale prisegu (*beʿat*) Poslaniku, kao i hidžra s teritorije nevjerovanja u Medinu. Ajet o *beʿatu* sam za sebe svjedoči prisustvo žena u društvenoj sferi. *Beʿat* je, zapravo, društveno-politička prisega koju narod jedne zemlje daje svome vođi kako bi se učvrstili temelji vlasti i pružila podrška lideru.

¹⁴ Motahharī, Mortazā, *Pānzade goftār*, str. 17–18.

¹⁵ "Zan wa bāzyābī howiyyat-e haqīqī", *Gozīde-i az beyānāt Maqām-e moʿazzam-e rahbarī*, str. 59.

Prvi šehid u islamu, kako prenosi povijest, bila je Sumejja. Osoba koja je Poslanika izvijestila o zavjeri Kurejšija također je bila žena. Povijest bilježi imena dviju žena koje su prisustvovala prvom *bej'atu*, kada su ulagani naponi u uspostavi islamskoga društva. Ibn Sa'd je zabilježio imena 489 žena koje su sklopile *bej'at* s Poslanikom. Ibn Hadžer Askelani smatra da je taj broj veći. U *bej'atu* "Ridvan" zapaženo je prisustvo žena, a isto tako na dan oslobođenja Mekke, znatan broj mekanskih žena sklopile su političku prisegu s Poslanikom. U procesu uspostave i ustrojstva građanskog društva žene su vršile propagandu, promovirale islamski nauk, borile se s neprijateljem, prisustvovala skupovima, pružale logističku podršku u pozadini fronta i tamo gdje je bilo potrebno; one su se na poprištu bitke s neprijateljem, te su u očuvanju islamskih dostignuća kretale ukorak s Poslanikom. U djelu *A'lām-e Ansā'* predstavljene su žene iz islamske povijesti različitih profila: 1.400 njih bile su *muhaddisi* i ravije; *fakihi*, eksperti u kur'anskim znanostima; 520 žena bile su pjesnikinje i ljubiteljice književnosti; oko dvije stotine njih bile su gnosticici i pobožnjakinje; oko 290 njih bile su dobročiniteljke i donatorke; oko 200 žena bile su ratnice; oko 30-ak njih bavilo se zanatstvom i umjetnošću kao i poznavalo medicinu; jedna skupina, također, bavila se muzikom.¹⁶

Jedan muslimanski istraživač kaže: "U prvim stoljećima islama obrazovanje u religijskim znanostima neprestano je bilo predmetom pažnje žena-muslimanki. Moglo bi se kazati da je u svakom stoljeću bilo barem stotinjak muslimanskih žena *ravija*, *muhaddisa* i *fakiha*".¹⁷ Mnoge od ovih žena imale su dozvolu prenošenja hadisa. Podučavale su i muškarce i žene i davale dozvolu za prenošenje Poslanikove predaje. Sujuti, arapski učenjak, znanje je, između ostalog, stjecao i kod žene po imenu Umm Hani, dok je Muhammed ibn Idris slušao hadis kod Sejjide Nefise.¹⁸ Ovo posvjedočuje iznimnu pažnju koju je islam poklanjao ženi.

Pojavom islama dogodila se temeljita i višeslojna transformacija kulture i običaja svih nacija i naroda u tolikoj mjeri da se u pogledu korjenite promjene života žene doba poslanstva i godine neposredno nakon njega ne mogu uporediti ni s jednim drugim periodom.

¹⁶ *A'lām-e Ansā'*; 'Amr Rezā Kehāle.

¹⁷ "Tahlīli bar sargozašte tāriḫī-ye zan", *Šahīn Īrwānī*, str. 84.

¹⁸ Vidjeti: Mahalātī, Zabihol-lāh: *Reyāhīn al-šarī'a*, svezak 5, str. 85–86.

Naglašavanje političko-društvenog prisustva žena pitanje je koje povijest nije mogla ni pretpostaviti te su kasnije, čak i ashabi, izražavali sumnju u pogledu toga ili kritizirali Poslanika. *Hidžra*, napuštanje zavičaja i doma zarad očuvanja vjere i izbjavljenja od mučenja mušrika i protivnika predstavljalo je politički čin kada je Bog muslimane i muslimanke pozvao da napuste nevjerničku teritoriju i da uđu u Medinu. Povijest bilježi da je u prvoj hidžri – iseljenju u Abesiniju, učestvovalo 11 muškaraca i četiri žene a kasnije su im se pridružili i drugi muslimani te se broj muškaraca popeo na 82 osobe, a žena na 18. Prisustvo žena u političkim konsultacijama važan je moment i Poslanik im je to omogućio na temelju njihove razboritosti, sposobnosti planiranja, oštromnosti. Tako se nakon sklapanja mira na Hudejbiji posavjetovao sa svojom suprugom Umm Seleme i uvažavajući njeno mišljenje “razmrsio čvor” oko nekih uvjeta mira. Njen ispravni sud spriječio je cijepanje među muslimanima. U sferi pozivanja na činjenje dobra i odvrćanje od ružnih postupaka, na šta opetovano upozoravaju kur’anski ajeti, žene su, neprestano kritizirajući upravljače, te snažnom argumentacijom utemeljenom na Kur’anu i sunnetu, primoravale na reakciju i prihvatanje njihova mišljenja. Primjer toga jeste Sevda, kćerka Amare ibn al-Aska, koja je otišla na dvor Muavije da se požali na Busra ibn Ebi Artaha zbog ignoriranja ljudskih prava, zahtijevajući njegovu izolaciju, te pozivanje na činjenje dobra a odvrćanje od zla. Žene su, također, imale političko pravo da pruže utočište mušricima ili da oslobode zarobljenike, pa čak i pravo zagovaranja od sigurne smrti i oslobađanja od ropstva. Kao primjer navest ćemo da je Zejneb, Poslanikova, alejhisselam kćerka, oslobodila muža Ebul-Asa ibn Rebi’a, koji je zarobljen u Bici na Bedru.¹⁹

Sljedeće je prisustvo žena u vojnoj sferi i logistička podrška. Žene su iskazale ogromne napore u raznim sferama logističke podrške: u podsticanju na borbu; u propagandi protiv neprijatelja, a ako su to uvjeti zahtijevali, bile su prisutne i na poprištu bitke, poput Umm Emmare, koja je u Bici na Uhudu muslimanskim borcima donosila vodu. Kada je vidjela da je Poslanikov život u opasnosti, bacila je krčag na zemlju, uzela oružje u ruke i počela braniti Poslanika. O njenoj hrabrosti i odlučnosti mnogo se govorilo. Čak je i Poslanik, alejhisselam,

¹⁹ Ğalālī Kandarī: *Soheylā*, cit. prema: *Tārīh-e Ibn Hišām*, svezak 2, str. 264.

kazao da na dan Uhuda nikoga nije vidio ni zdesna ni slijeva osim nje kako se bori. Kako prenose povijesni izvori, zacjeljivanje njenih rana trajalo je godinu dana, a ožiljci su bili vidljivi na tijelu do kraja njena života. Primjer ovakvoga ponašanja jeste i Safija, Poslanikova tetka, u Bici na Hendeku.²⁰

Prisustvo žena na skupovima također je primjer njihove društveno-političke prisutnosti. Ono se nije ograničavalo samo na obredoslovne skupove, kao što su hadž ili prisustvovanje džuma-namazu, ili svečanostima obilježavanja Bajrama, već su žene bile prisutne i u raznim drugim povodima koje je organizirao Poslanik. One su tkale, pravile tkaninu, bavile se šivenjem, štavljenjem kože, trgovinom, medicinom, obavljale operacije.

Kada je riječ o specifičnoj filozofiji *bej'ata* žena u političkoj misli i utjecaju na očuvanje njihova identiteta, povijest ljudskog roda, kako u drevnom džahilijetu, tako i u novije doba, prepuna je oprečnosti, gaženja njihovih prava, njihova ponižavanja u različitim sferama. Osim što je većinom bila udaljena iz sfere politike i političkoga odlučivanja i potčinjena političkim moćnicima i vlastodršcima, na koncu joj je kroz gubljenje vlastitoga identiteta i čvrstine, namijenjena pozicija "oruđa" u političkim sporovima, o čemu svjedoče brojni povijesni dokumenti.

U nekim ajetima koji se odnose na pravo odlučivanja o vlastitoj sudbini ili sudioništvo u društveno-političkim pravima, kakav je, recimo, ajet o *bej'atu* žena, markirane su naznake koje potvrđuju ovo pravo koje naglašavaju etičko popravljavanje, mentalno zdravlje i ispravno djelovanje. Egzistiranje humanističko-etičkih vrijednosti uvjet je za realizaciju političkog *bej'ata*. Struktura njena individualnog identiteta jeste dokaz njezina oslanjanja na vlastite društvene obaveze kako bi se spriječilo njezino tretiranje kao "oruđa" i kako bi se zaštitila od pohlepe političkih igrača te onemogućio ulazak nedoličnim osobama i moralnim delikventima u sferu političkog *bej'ata*. Ovo predstavlja realizaciju upravo one politike u čijem je središtu religioznost koju prate plemenitost i vjersko dostojanstvo koja ženi i muškarcu poklanja duh slobode u religijskome društvu, koja objašnjava sveobuhvatnost političke ličnosti žene-muslimanke na društveno-političkoj sceni kao jednog nezavisnog, aktivnog a ne pasivnog, društvenog elementa, koja je pored društvenih napora čuvar svoga ljudskoga identiteta.

²⁰ Ğalālī Kandarī: *Soheylā*, cit. prema: *A'lām-e Ansā'*, svezak 5, str. 75 i *Tārīh-e Ibn Hišām*, svezak 3, str. 252.

Stoga se i kaže u ajetu: “O Vjerovjesniče, kada ti dođu vjernice da ti polože prisegu: da neće Allahu nikoga ravnim smatrati, i da neće krasti, i da neće bludničiti, i da neće djecu svoju ubijati, i da neće muževima tuđu djecu podmetati i da ti neće ni u čemu što je dobro poslušnost odricati, – ti prisegu njihovu prihvati i moli Allaha da im oprostí.”²¹ Ovaj ajet spušten je nakon osvajanja Mekke. Kada su muškarcí došli da sklope *bej'at* s Poslanikom, on je, kako navode komentari, sklopio *bej'at* uvjetovan imanom i džihadom, ali kada su mu došle žene s imanom kako bi sa njim sklopile *bej'at*, spušten je ovaj ajet i njihov je *bej'at* uvjetovan sa šest principa.

Ovdje vidimo da, premda se žena ne zadužuje prvotnim džihadom, postoje uvjeti koji ga nadomještaju i kojima se udvostručuju napori žene-muslimanke u promišljanju o društvenoj problematici te pojašnjava njezino prihvatanje odgovornosti i uloga koju žena ima u raznim sferama individualnog i društvenog života. Ova vrsta specifičnosti ne samo da ne proizvodi ograničavanja, već širi sferu odgovornosti i pokazuje utjecajno djelovanje žene u različitim aspektima društvenog života. Broj uvjeta i važnih pitanja koja, tretira ovaj ajet govori o punoj pažnji islama spram političke pozicije žene-muslimanke u poretku čovječanstva.

Na početku ovog ajeta naglašava se mentalno zdravlje, odnosno misao oslobođena širka, odbacivanje prekoračenja granica u pitanjima imovine i života, čistota potomstva i duše, uravnoteženost u društvenom ponašanju, odbacivanje potvore te pokoravanje Poslaniku na praktičnoj ravni. To su uvjeti za davanje *bej'ata* Poslaniku. Premda je i u drugim ajetima data prisega na vjernost, kao u suri *Fath*, gdje se tretira cjelovitost prisege i njezina važnost, ali akcentiranje na *bej'atu* žena nakon osvojenja Mekke, a zna se da su one i prije ovoga bile prisutne pri davanju *bej'ata* “Ridvan”, ukazuje na obavezivanje koje postoji između islamske vlasti i članova društva, a koje se temelji na iskrenosti kao i unutarnjem i vanjskom zdravlju. Naime, ako se žene aktivno kreću u vanjskoj sferi a ne posvete odgovarajuću pažnju u sferi samoizgradnje i očuvanja duše, to je nedaća koja ne ide u prilog ni njima, ni poretku, ni zdravom društvu.

Treba istaknuti da u sferi društvenog morala struktura svih kolektivnih zakona ima cilj očuvanje i zaštitu autentične pozicije

²¹ Kur'ān, *Al-Mumtaħina*: 12.

žene u njenu individualnom i kolektivnom životu. Stoga, odbacivanje gizdanja, dotjerivanja i ukrašavanja, čednost u društvenom saobraćanju i propisanim temeljima, kao što su hidžab, odvajanje privatnosti porodice od društva, nedopuštanje narušavanja privatnosti života individualne jedinice, ustanovljavanje građansko-krivičnih odredbi, ustanovljavanje odredbi u političkim i međunarodnim relacijama, kao “odredbe negiranja načina (*sabīl*)”, princip nezavisnosti i islamske časti, – sve ovo ima cilj odbacivanja tretiranja čovjeka, odnosno žene i muškarca kao oruđa te poštovanje njihove slobode i slobodarstva kako ne bi na stazi “Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti”²² imali ispriku za ciljeve, želje i stremljenja u čijem su središtu uživanja, moć i koristoljublje.

Stalna zaštita Zakonodavca kao i kontekst velikog broja sura i ajeta govori o tome da nije postojao niti će ikada postojati jedan religijski pravac ili zakonodavni sistem koji će u tolikoj mjeri kao islam pružiti sveobuhvatnu zaštitu ženi u pogledu ispunjavanja njezinih ljudskih, materijalnih i duhovnih, individualnih i kolektivnih, političkih i međunarodnih prava. Jer, u njemu egzistiraju znanje i mudrost, realna spoznaja i srčano motrenje, pravednost i sveobuhvatnost, srazmjernost između naravi i Šerijata, uključenost upute i sreće, punina ovoga i onoga svijeta. Posebne sure namijenjene ženi, kao što su: *Al-Nisā'*, *Al-Ṭalāq*, *Maryam*, te glavni dio mnogih sura, kao: *Al-Mumtaḥina*, *Al-Muğādala*, *Al-Taḥrīm*, *Al-Baqara*, *Āli 'Imrān*, *Al-Aḥzāb* i *Al-Nūr*, uz apsolutne i uopćene ajete čiji se propisi protežu na sve ljude ili vjernike, govore o potpunoj pažnji Zakonodavca k uzdizanju žene-muslimanke, njezina položaja i dostojanstva.

Lider Islamske revolucije u različitim prilikama isticao je ovu sveobuhvatnost religijske misli u pogledu žene. Prema njegovim riječima: “Žena-muslimanka jeste žena koja čuva svoju vjeru, svoj hidžab, svoju ženstvenost, svoju profinjenost, istančanost i suptilnost; koja brani svoja prava; koja želi napredovati na polju duhovnosti, znanosti, istraživanja i približavanja Bogu [...] koja je prisutna na političkoj sceni. To treba predstavljati uzor za žene. Žena u islamu jeste žena koja ide ispravnim putem, koja jasno definira cilj i koja je zarad njegova ostvarenja spremna na žrtvu. Takva je žena grandiozna. [...] Današnjoj ženi potrebni su uzori. Ako su njezini uzori Zejneb i Fatima

²² Kur'an, *Al-Baqara*: 156.

al-Zehra, onda je njezino djelovanje oličenje ispravnog poimanja, razboritosti, razumijevanja situacije i odabir najboljih djela, pa makar ona iziskivala požrtvovanje te ustrajavanje na svim onim velikim dužnostima koja je Bog stavio u zadatak ljudima.”²³

Profesor Motahhari o izazovima pred kojima se nalazi čovjek današnjice kaže: “Razlika koja postoji između naučavanja vjerovjesnikā i učenja ljudi jeste u tome što su poslanici došli da ljudima osim društvene slobode podare i duhovnu slobodu, a duhovna sloboda vrednija je od bilo čega drugog. [...] Štaviše, duhovna sloboda je sveta, dok je društvena sloboda nemoguća bez duhovne slobode. U ovome je problem ljudskoga društva danas što želi osigurati društvenu slobodu ali pri tome ne slijedi duhovnu slobodu, odnosno ne može je slijediti jer nema snage za takvo što”.²⁴

O društvenom prisustvu žene u središtu etičkih razmatranja on kaže: “Žena svoju konstruktivnu indirektnu ulogu u povijesti ima zahvaliti svome specifičnom moralu uvjetovanom njezinim spolom, tj. stidu, neporočnosti, bogobojažnosti i svojoj ženskoj suzdržanosti. Tamo gdje žena nije sačuvala suzdržanost svojim stidom i neporočnošću i gdje je sebe gurnula [u društvu] u bezvrijednu poziciju, tamo je izgubila ovu svoju povijesnu ulogu. O stidu i neporočnosti žene kazano je: ‘Stid svoje nagrade deponira i kao rezultat toga uvećava se čovjekova hrabrost koja ga tjera da čini važne korake i da iz njega istječe nakupljena životna energija ispod naizgled mirne površine’.”²⁵ Ovim postaje jasna filozofija naglašavanja etičkih vrijednosti u identitetu ili političkoj ne-prisezi žena.

Treća sfera: islam, ispunjavanje prava i odgovornost žena na međunarodnoj ravni

Najvažnija razlika između pravnog sistema islama i ostalih sistema jeste u tome što Bog islam smatra odgovornim za čuvanje ljudskog dostojanstva na poprištu vremena, i u tom smislu kur’anski tekst i veliki broj ajeta ženu u božanskim religijama prikazuje ovjenčanu veličanstvenošću i grandioznošću koja je imala postojanu ulogu u

²³ Zan wa bāzyābī-ye howiyyat-e haqīqī, izbor iz izlaganja Vrhovnog vjerskog lidera, str. 66.

²⁴ Motahharī, Mortazā: *Āzādi-ye ma’ nawī*, str. 20.

²⁵ Motaharī, Mortazā: *Maǰmū’e-ye āsār*, svezak 19, str. 371.

ljudskim zajednicama, ne samo u svome vremenu, nego u povijesti čovječanstva. Isto tako, kada se govori o društveno-političkim uzorima među ženama, sve su one kao jedno tijelo koje stoji suprotstavljeno nasilnim vlastima i koje mogu biti primjer svakoj slobodoumnoj ženi i muškarcu u svijetu. U ajetima 11–12. sure *Al-Taḥrīm* kaže se: “A onima koji vjeruju – Allah kao pouku navodi ženu faraonovu [...], Merjemu, kćer Imranovu”. O ovim ajetima vrhovni vjerski lider kaže: “Žene su dio onih koji prednjače u čovjekovu duhovnom kretanju u pravcu napredovanja. Kada se u Kur’anu želi navesti primjer ljudima, vjernicima, onda se kao primjer uzima jedna žena. Tamo gdje se govori o imanu, islamu, strpljenju, iskrenosti i borbi na putu stjecanja ljudskih, islamskih i duhovnih vrijednosti, kaže se: “Muslimanima i muslimankama, i vjernicima i vjericama, i poslušnim muškarcima i poslušnim ženama, i iskrenim muškarcima i iskrenim ženama, i strpljivim muškarcima i strpljivim ženama, i poniznim muškarcima i poniznim ženama, i muškarcima koji dijele zekat i ženama koje dijele zekat, i muškarcima koji poste i ženama koje poste, i muškarcima koji o svojim stidnim mjestima vode brigu i ženama koje o svojim stidnim mjestima vode brigu, i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha, – Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio.”²⁶ U ovom ajetu spomenuto je deset kategorija duhovnih vrijednosti. Žena i muškarac, rame uz rame, kreću se ovom stazom i napreduju. Kult patrijarhata koji je njegovan u džahilijetu ne samo od strane muškaraca nego, čak, i žena, islam je dokinuo ovim ajetima. Zapadnjaci u ovom pogledu kaskaju za islamom 1.300 godina.”²⁷

Madžlasi, govoreći o vrlinama koje su posjedovale žene spomenute u Kur’anu, ovako kaže: “Bog u Kur’anu časnom u različitim ajetima, eksplicitno ili alegorijom “skida veo” s vrлина koje je posjedovalo 12 žena i svaku od njih uzima kao primjer jedne osobenosti. Bog predstavlja 12 žena od kojih je svaka kroz jednu specifičnu osobinu bila predmetom božanskog govora. Tako, primjera radi, Havu spominje u vezi s pokajanjem (*toube*), Asiju u vezi s čežnjom (*šouq*), Šuajbove kćeri po stidu (*hayā*), Belkisu po razumnosti (*‘aql*), Fatimu po neporočnosti

²⁶ Kur’an, *Al-Aḥzāb*: 35.

²⁷ *Zan az didgāh-e Maqam-e mo’azzam-e rahbarī*, str. 203.

(*‘esmat*), Hatidžu po dobročinstvu (*ehsān*) [...].”²⁸

Kur’an časni, suprotstavljajući se brojnim povijesnim devijacijama i diskriminacijama, navodi ovakve primjere ženi-muslimanki kao primjer, na teorijskoj ravni, u sferi misije i prihvatanja odgovornosti, i, također, na polju praktičnog djelovanja obavezuje žene na njihovu globalnu i međunarodnu misiju. U početku ih se poziva na diskurse utemeljene na uzajamnom poštovanju, očuvanju dostojanstva i sigurnosti i čak na uzajamne relacije koje će se temeljiti na spoznajnomi umskom napredovanju, kao npr.: “Reci, ‘O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke: da se nikome osim Allahu ne klanjamo, da nikoga Njemu ravnim ne smatramo i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne držimo!’”²⁹ U ovome i njemu sličnim ajetima naglasak se stavlja na zajedničke ljudske sadržaje, uspostavu jedinstva i saradnje fokusirane na tevhidu, odsustvu dominacije i autokratije, neprihvatanju širka i međunarodne torture. Kada je riječ o praktičnom djelovanju, islamski svijet poziva na dobročinstvo, njegovanje pravde i pravičnosti u međusobnim relacijama kako bi se kroz ovakav vid komuniciranja otvorila mogućnost za ljudski rod da, s obzirom na istinitost islama, prihvati njegove vrednosne principe. Tako se u suri *Al-Mumta ina* objašnjava kodeks međunarodnog komuniciranja i na početku se kaže: “Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone – Allah, zaista, voli one koji su pravični”.³⁰ Ali, ako oni iskažu neprijateljstvo prema vama i budu vas ubijali zbog tevhida, ili ako ugroze vašu nacionalnu sigurnost i vaš zavičaj, vi ste obavezni da im se suprotstavite i da ih odvratite od ovih nasilničkih postupaka. Jedan od glavnih zadataka jeste pružanje zaštite obespravljenima i nemoćnima u islamskome društvu na način jedne promišljene reakcije. Tako se u ajetu: “A zašto se vi ne biste borili na Allahovu putu za potlačene, za muškarce i žene i djecu, koji uzviču: ‘Gospodaru naš, izbavi nas iz ovoga grada, čiji su stanovnici nasilnici, i Ti nam odredi zaštitnika, i Ti nam podaj onoga ko će nam pomoći!’”³¹ – islamski svijet poziva na otvorenu reakciju

²⁸ Mağlasī: *Bohārol-anwār*, svezak 43, str. 78.

²⁹ Kur’an, *Āli Imrān*: 64.

³⁰ Kur’ān, *Al-Mumtaḥina*: 8.

³¹ Kur’ān, *Al-Nisā*:75.

u odbranu obespravljenih muškaraca, žena, djece i svih onih koji su životno i teritorijalno ugroženi. Najvažniji međunarodni izazov današnjice u odnosu na islamske zemlje jeste gorka činjenica da svijet koji počiva na dominaciji i sili ulaže sve svoje napore i potencijale u cilju slabljenja i suprotstavljanja islamskim narodima. Taj je svijet vijekovima prije osigurao nebrojene uvjete za slabljenje, zastrašivanje, iskorištavanje islamskih naroda, pa čak ide i dotle da je pod krinkom zaštite slobode, ljudskih prava, prava žena i demokracije uspostavio veliki broj institucija i organizacija čiji je zadatak kontroliranje i osiguranje dominacije u svijetu. S ovim kolonijalističkim ciljem formirane su međunarodne organizacije tokom nekoliko posljednjih stoljeća. Pojava učenja kao što su marksizam, liberalizam, darvinizam i frojdizam, nastala su u okrilju misli koja je dominirala svijetom. Ali, s pojavom islamske revolucije i formiranjem religijske vlasti njihovi anti-islamski planovi zapali su u krizu. Stoga su oni već postojećim planovima pridodali plan globalizacije i formiranja "globalnog sela", čime su željeli umanjiti djelotvornost islama. Međutim, promjene u islamskome svijetu i islamsko buđenje u srednjoistočnom regionu pokazalo je da njihovi napori nisu urodili plodom. I u ovoj tački, uprkos tvrdnjama o humanizmu, sramotno su se suprotstavili islamskome svijetu. Uprkos zakonskoj zabrani napadanja na naseljene regione te konvenciji o zaštiti žena i djece u vrijeme rata, oni poduzimaju razne oblike atakovanja i napada na islamske zemlje, kao recimo na Afganistan, Irak, Pakistan, Iran. Danas je pokret islamskoga buđenja odgovor svim ovim spletkama. Kada je o ovom kolektivnom pokretu riječ, treba ukazati na nekoliko značajki: kao prvo, polaganje potpune pažnje temeljima i političkim principima islama na međunarodnoj sceni, zatim njihova primjena na praktičnoj razini kao i udaljavanje od svakog oblika razjedinjavanja i neslaganja oko nekih manje važnih pitanja te fokusiranje na osnovnu i glavnu problematiku. U nastavku rada fokusirat ćemo se na neke od temelja pokreta islamskoga buđenja.

Temelji dinamičnosti i postojanosti islamskoga buđenja u otkroveljskoj misli

Zbilja Šerijata koja predstavlja način života, u svome unutarnjem aspektu skriva strujanja, vrijednosti, dinamičnost i postojanost. Ovaj lijepi sadržaj Šerijata koji je poput samoga životnoga strujanja u prirodi

u svojoj unutrašnjosti njeguje zbilju života koja predstavlja kretanja i promjene fokusirane na istini i vrijednostima. Lingvisti, definirajući Šerijat, između ostalog, kažu: “Šerijat, tj. svijetla staza i bjelodano jasan način života dalek je od svake sumnjičavosti i statičnosti [...] Šerijat su nazvali Šerijatom jer je izvorno sličan “vodenoj žili”.³² “Vodena žila” zapravo je život kao zalag za realizaciju stvarnih sadržaja religije. Ovi sadržaji nužno iziskuju dinamičnost i postojanost, prozračnost i kretanje, promjenu i evoluciju.

Prema tome, kada se govori o temeljima i principima dinamičnosti i postojanosti u Šerijatu, time se misli na zakonitosti i proporcionalnosti oblikovane na misli tevhida koje su utvrđene na neporecivim dokazima i relevantnim šerijatskim postavkama. Njihova primjena predstavlja principe počelnosti kretanja i promjene koji su daleko od svakog oblika krutosti i devijacije, novotarija i dvosmislenosti; principe koji se naslanjaju na univerzalni i cjeloviti pogled, nastoje dosegnuti krajnje i konačne ciljeve Zakonodavca, koji pokreću “kočije ljudskoga života” kroz koje život poprima svoje istinsko značenje i koji osiguravaju dobrobit ljudskim zajednicama, udaljavajući ih od pohotnih stremljenja i tendencija. Ovakvu djelatnu aktivnost proizvode samo i jedino islamske religijske obaveze jer svaka promjena i dinamika koja ne proizlazi iz robovanja i tevhida izaziva stagnaciju, uobraženost, smutnju i robovanje strastima.

Dubokim promišljanjem o ajetima i predajama postaje jasno ovo značenje da je jedna od zakonodavnih karakteristika utemeljenih na tevidu prihvatanje tevhida u djelovanju fokusiranom na Božije propise i svaki oblik uplitanja koji prekoračuje ove principe predstavlja širk u zakonodavstvu. Stoga princip: “Pita se samo Allah, On sudi po pravdi i On je sudija najbolji”,³³ a uzimajući u obzir predstavljanje konačnih ciljeva te dokumentiranu i argumentiranu garanciju šerijatskih propisa, proizvodi takvu vrstu sigurnosti i srčanog vjerovanja kod muškarca-muslimana i žene-muslimanke da se oslanjanjem na zakone i teorije u čijem su središtu materijalistički principi ne može dobiti odgovor kako zadovoljiti univerzalne čovjekove potrebe. Uprkos tvrdnjama društvenih pravaca nastalih na temelju ljudske misli, ovi pravci nikada neće moći urediti kolektivni ljudski identitet na temelju principa

³² Rāḡeb Esfahānī: *Almofradāt*, 1428, str. 268.

³³ Kur’ān, *Al-An’ām*:57.

jednoće jer pluralitet odredbi i mnogobrojnost i višestrukost ciljeva predstavljaju izvor neslaganja u predstavljanju društvenih teorija.

Islamski zakonodavni sistem posjeduje sveobuhvatne definicije i karakteristike u skiciranju strukture kolektivne ličnosti islamskoga ummeta, od kojih su dinamičnost i postojanost istaknute kao njegova posebna osobenost.

Karakteristike dinamičnoga ummeta u logici otkrovenja

U posljednjem ajetu sure *Al-Fatḥ* Bog ovako opisuje karakteristike Pečata Poslanikā i njegovih sljedbenika: “Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi sljedbenici strogi su prema nevjernicima, a samilosni među sobom; vidiš ih kako se klanjaju i licem na tlo padaju, želeći Allahovu nagradu i zadovoljstvo, – na licima su im znaci, tragovi od padanja licem na tlo. Tako su opisani u Tevratu. A u Indžilu: oni su kao biljka kad izdanak svoj izbaci pa ga onda učvrsti, i on ojača, i ispravi se na svojoj stabljici, izazivajući divljenje sijača, – da bi On s vjernicima najedio nevjernike.”³⁴

U ovom ajetu nakon opisa karakteristika islamskoga ummeta i sljedbenika Poslanikova sunneta u formi alegorije, opisuju se postojanost, stabilnost, intelektualno i kulturno bogatstvo, aktivnost i dinamičnost ovoga ummeta. Glavne odlike ovoga ummeta jesu:

- a. osjećaju antipatiju prema kulturi neprijatelja; odabrali su neporočnost; promoviraju i šire svoju bogatu kulturu slijedeći svoga Poslanika;
- b. zatvaraju put prodoru neprijatelja i sprečavaju odnose utemeljene na dominaciji i s krajnjom čvrstinom i postojanošću istrajavaju na realizaciji svoje božanske kulture;
- c. njihov je ibadet poput njihove politike a njihova politika neodvojiva je od njihove religioznosti; pobožnjaci noću a “lavovi” danju; u okrilju robovanja i oslanjajući se na milost i zaštitu svoga Gospodara oslobođeni su svake potrebe; ovo robovanje dalo je poseban sjaj i čistotu njihovim licima;
- d. primjere poput njih imamo i u drugim nacijama i narodima;

³⁴ Kur’ān, *Al-Fatḥ*: 29.

oni su kao jedno pokretljivo društvo, dinamično i postojano, napredno, koje stvara pozitivne promjene i koje posredstvom svoje neovisnosti i nezavisnosti izaziva srdžbu neprijatelja;

- e. zbog ovih božanskih odlika Bog je takvome ummetu obećao sreću, pobjedu i uspjeh;
- f. to su oni koji iz najmanje mogućnosti poluče najveću korist; neki tuđinac u početku odbacuje njihovu misao i sumnja u njihove sposobnosti u realiziranju ciljeva, ali kada se uvjeri u rezultate njihova rada, on biva izvrgnut zavisti i srdžbi.

U posljednjem ajetu sure *Al-Hağğ*, koji smo citirali na početku rada također je riječ o kolektivnom identitetu i misiji islamskoga ummeta, te ga nećemo ovdje ponovo navoditi. Ovaj ajet jedan je od pokretačkih ajeta u pravcu realiziranja uzvišenih ljudskih ciljeva na globalnoj ravni. Njime su objašnjeni metodi primjene islamskih djelatnih principa u procesu iznutarnjeg religijskog ustrojavanja, te potom naponi odabranoga ummeta u pravcu prenošenja ovog procesa i konačnih vrijednosti drugim narodima i nacijama. Stoga Bog uzvišeni zahtijeva ove temeljne postavke:

- a. Misija “borbe za istinu” na Božijem putu zahtijeva od islamskog ummeta da teži realizaciji temeljnih ciljeva i ideala islama uz potpunu usredsređenost i stalno i kontinuirano planiranje, a žena-muslimanka nositeljica je ove poruke.
- b. “On je vas izabrao” zahtijeva od izabranog ummeta ulaganje napora adekvatnih izboru koji će biti sveobuhvatni i stalni.
- c. Ovi naponi trebaju biti daleko od svake preuranjenosti ili zakašnjenja, ekstremizma i krajnosti, teškoće i popustljivosti, omeđeni umjerenošću jer “u vjeri vam nije ništa teško propisao”.
- d. Korijeni i temelji ovoga religijskog pravca počivaju na tevidu i utemeljiteljima poput pravovjernog Ibrahima, alejhisselam. Dakle, pravo slijeđenja “pretka vašega Ibrahima”, prijatelja Božijeg, predstavlja temeljno kretanje i obrazac transformacije na osnovu znanstvenih i praktičnih principa prave vjere u sadašnjem dobu.
- e. Religijski zakonodavni sistem jeste sistem fokusiran na vjerskim dužnostima (*farz*) koji iscrtava jasnu liniju kretanja i koji nudi potpune obrasce, odnosno uz teorijska naučavanja sadrži

najbolje praktične obrasce. Princip božanskog vođstva koji je iskazan u riječima: “da bi Poslanik bio svjedok protiv vas” govori o važnosti poklanjanja pažnje slijeđenju puta i kontinuiranog vilajeta i o percipiranju potpunih vrednosnih principa sadržanih u Poslanikovu, alejhisselam, sunnetu. Nemarnost spram ovoga neoprostiva je u islamskom zakonodavnom sistemu.

- f. Za odabrani i ummet koji je “svjedok protiv ostalih ljudi” nužna je realizacija vrijednosti unutar religijskih društava te stvaranje uvjeta za napredak žena na temelju vrednosno-božanskih principa.
- g. Dok žena-muslimanka i muškarac-musliman ne budu vjerovali u vlastite sposobnosti i potencijale i dok se u njima ne učvrsti samopouzdanje koje počiva na vjerovanju i djelovanju, nikada neće moći imati aktivnu poziciju na globalnoj sceni.
- h. Sadržaj ovoga i njemu sličnih ajeta ukazuje da u zakonodavnom sistemu islama egzistira specifična prijemčivost širenja i izazivanja promjene koju ne sadrži nijedan drugi sistem. Stoga, islamski ummet treba iskoristiti ovu sposobnost, i prema riječima profesora Motahharija, treba vlastitim trudom objelodaniti i pokazati ovu dinamičnu i postojanu pokretljivost koja postoji u islamskim zakonima.

Imam Alija kaže: “O ljudi, mi živimo u vremenu tvrdokornosti i zlobe; ono obiluje nezahvalnošću i neblagodarnošću spram Božijih blagodati. Izmiješanost između istine i laži toliko je izokrenula stvari i pojave da se dobročinitelj smatra lošim i opakim a silnik još više širi nasilje i nepokornost. [Pri tome] mi se ne koristimo vlastitim znanstvenim potencijalima i ne pitamo o onome što nužno trebamo znati. I svoju misiju, gledajući u budućnost prema događajima koji nam kucaju na vrata i koji će nas zadesiti, ne izvršavamo, i sve dok se oni ne dese, mi ih ne nastojimo otkloniti.”³⁵

Hazreti Alija islamski ummet poziva na pronicljivost i oštroumnost, pogled ka budućnosti i planiranje, “liječenje bolesti” prije nego što se pojavi, prevenciju prije liječenja, aktivnost prije pasivnosti, odmjerenu prije naglosti. Njegove riječi otvaraju muslimanima prozor ka srčanom motrenju i oštroumnosti; pozivaju ih na univerzalni svjetopogled, bud-

³⁵ *Nahjöl-balāje*, hutba 32/1.

nost, duboku kontemplaciju i stavljaju u zadatak islamskim misliocima posebnu misiju suočavanja s izazovima vlastitoga vremena.

Hazreti Alija o misiji žena-muslimanki kaže: “Vi, o Božiji robovi! Koje ste nositeljice zastave s božanskom naredbom o dobru i izbjegavanju lošega; Vi ste nositeljice religije i otkrovenja, povjerenog vam emaneta Istinitog Boga, Vi ste prenositeljice tog emaneta ostalim narodima.”

Danas u vremenu buđenja narodā žena-muslimanka, oslanjajući se na neprolaznu Božiju snagu i slijedeći neusporedivi islamski uzor, te istrajavajući na bogatoj islamskoj kulturi, treba aktivno djelovati srčanom pronicljivošću kroz istinski povratak zbilji religije i temeljno preispitivanje islamskih tekstova i dokumentiranih izvora. Ona je prethodnica buđenja koja između iskrivljenih i devijantnih puteva prvotnoga džahilijjeta i moderne odabire stazu upute i pravac dobročinstva da bi tako ponovo objelodanila svoju misiju u povijesti čovječanstva.

Imajući u vidu misiju odabiranja islamskoga ummeta u predstavljanju istina dostojnoga života, nužno je da žena bude usredsređena na uspostavljanje promjena i širenje vrijednosti i da bude novi kamen-temeljac humanističko-islamske civilizacije i da se kroz njenu ličnost realizira značenje: “i borite se, Allaha radi, onako kako se treba boriti! On je vas izabrao.” Potom, da realizira svoju misiju na globalnoj ravni, posebno u postislamskom buđenju. Ona treba u sadašnjem svijetu osigurati uvjete islamske dinamičnosti i postojanosti i da, slijedeći ispravne muslimanske uzore, raniju pasivnu poziciju transformira u aktivnu. Današnja žena-muslimanka oličenje je istrajnosti i procvata imana. U tom smislu, treba učiniti osnovni korak u pravcu nauke i praktičnog djelovanja, planiranja i ustrojstva, snaženja islamske časti i ugleda i realizacije svoje globalne misije.

Profesor Motahhari o ovome kaže: “Nema sumnje da, ukoliko jedan vječni zakon želi obuhvatiti sve promjenjive konture života i ponuditi metod rješavanja svih problema i svaki problem tretirati zasebno, onda on mora sadržavati neku vrstu dinamike i pokretljivosti, kao i neki oblik fleksibilnosti. Ne smije biti suhoparan, krut i neelastičan kako bi mogao biti uspješan u svojim nastojanjima. U našim izvorima sadržane su sve tajne i simboli, apsolutni duh islama koji je svom svojom puninom naslonjen na čovjekov fitret, društvo i svijet.”³⁶

³⁶ Motahhari, Mortazā: *Xatm-e nobowwat*, Qom, Sadrā, 1354, str. 71–72.

Zaključak

- a. Islamsko buđenje danas duguje zahvalnost ženama i muškarcima čija su srca stoljećima kucala u cilju stvaranja dinamike, pokretljivosti i promjena u ostalim narodima. Svijet današnjice osigurao je uvjete za ovaj proces. I ja i vi baštinici smo ovoga velikog svjetskog kretanja. Prema tome, neoprostivi je grijeh svaka propuštena prilika i popustljivost u sadašnjim uvjetima.
- b. Princip promjene, evolucije, dinamičnosti i postojanosti kao jedan od temeljnih principa zakonodavnog sistema nužno iziskuje oživljavanje autentične islamske misli iznutra i odgovor na nejasnoće i sumnje izvana, a žene su u ovoj sferi istinske misionarke i graditeljice kulture.
- c. Sada kada su se nakon stoljeća iščekivanja stvorili globalni uvjeti za islamsko buđenje, nužno je primijeniti sva sredstva i mogućnosti, kao i iskoristiti sve postojeće kapacitete islamskoga svijeta u cilju poduzimanja elementarnih koraka u tom pravcu od strane žena-muslimanki koji neće biti niti preuranjeni niti prekasni.
- d. Imajući u vidu da je savremeni svijet lišen duhovnosti i humanističkih vrijednosti, te uzimajući u obzir obilje bogatstva, dinamičnosti i postojanosti islamske kulture, jedna od misija žene-muslimanke jeste nacrt sveobuhvatnoga globalnog obrasca na temelju vrednosnih principa, kao što je: princip plemenitosti, princip časti, nezavisnosti i slobode, princip vjerovanja u Boga, istinitosti, učinkovitih islamskih odredbi.
- e. Realizacija nacrtu sveobuhvatnog obrasca od strane islamskoga svijeta i žene-muslimanke iziskuje analizu faktora-uzročnika povijesno-društvenih devijacija usmjerenih protiv žene tokom cijele islamske povijesti, a posebno u posljednja tri stoljeća koja je karakteriziralo širenje dominacije s modernim principima, te licemjerstvo iskazano u sjeni međunarodne propagande, kako bi se u okviru realizacije ovoga konstantnog pitanja posegnulo za pravljenjem planova, formiranjem kolektivnih kretanja i organiziranjem konferencija intelektualaca islamskoga svijeta kako se ne bi ponovila gorka iskustva iz prošlosti.
- f. Danas se svijet našao u takvim okolnostima kada ljudska društva tragaju za identitetom čovjeka u dostignućima autentičnih

islamskih znanosti čiji praktični primjer predstavlja žena-muslimanka. Ovaj proces nužno iziskuje kontinuirane znanstvene napore, posebno u humanističkim znanostima te stalne odnose između islamskih centara znanosti ■

S perzijskog prevela: Mubina Moker

Literatura

- *Kur'an s prevodom* (1412 po H.), preveo: Besim Korkut, Medina: Kompleks Hadimul-Haremejniš-Šerifejniš-Melik Fahd za štampanje Mushafi-šerifa.
- *Nahǧol-balāǧe*, tarǧome-ye Mohammad Daštī, Seyyed Kāzem Mohammadi, Entešārāt-e maw'ūd-e eslām, Qom, 1369.
- Ebn Asīr, 'Izod-dīn Abol-Hasan 'Alī ebn abīol-Karam: *Al-Kāmel fī al-Tārīx*, Dār-e Ahyā al-torās al-'arabiyy, Beyrūt, 1414/1994.
- Īrwānī, Šahīn: *Tahlilī bar sargozašt-e tārīxī zan*, ċāp-e awwal, Entešārāt-e Daryā, Tehrān, bahār, 1384.
- Ġalālī Kandarī, Soheylā: *Zan-e moselmān*, pardenešīnī yā hozūr-e eǧtemā'ī, ċāp-e awwal, Entešārāt-e Dānešgāh-e Zahrā, 1383.
- Daštī, Mohammad: *Farhang-e Soxanān-e hazrat-e Fāteme Zahrā*, ċāp-e pānzdahom, Šerkat-e ċāp wa našr-e beynol-melelī, pāyīz 1388.
- *Zan az dīdgāh-e Maqām-e mo'azzam-e rahbarī*, be tadvīn-e daftar-e Maqām-e mo'azzam-e rahbarī, Entešārāt-e bī tarafān, Entešārāt-e Sadrā, 1385.
- Motahharī, Mortazā, *Āzādī-ye eǧtemā'ī*, Entešārāt-e Sadrā, ċāp-e bīstohaštom, Qom, mehr, 1383.
- *Yāddāsthāy-e ostād Motahharī*, ġeld-e haftom, ċāp-e dowwom, Entešārāt-e Sadrā, Tehrān wa Qom, mordād, 1382.
- *Zan wa bāzyābi-ye howīyyat-e haqīqī*, Gozīde-ye bayānāt-e Maqām-e mo'azzam-e rahbarī, ċāp-e sowwom, zamestān, 1390.

ISLAMIC AWAKENING, THE MISSION OF WOMEN AND PRINCIPLES AND FOUNDATIONS OF DYNAMISM AND DURABILITY

Izzet Sādāt Mīrxānī

Member of the women's research team of the Tarbiyyat-e Modarres University

Summary

One of the principal missions of Muslim women, seen through the prism of the “Islamic awakening”, is to give a clear identification of the identity and the mission of women in modern society, based on the value principles and the magnificent contemplative system of *tawhid*. The message of “Oh, people of the Book, come....” comes from slavery as a human feature and free from any form of slavery or servitude, explains this mission on a global level. For, according to international scholars, the “dead-end street” of identity crisis, originating from the dominance of humanist-liberal and secularist thought in the world, pushes humanity towards passivity based on the obsession with ratio and the exact method. Despite the leading politicians' theory, the insistence on ethical principles and the approach that rests on spirituality are a logical strategy for departing from this dead-end street, and the ultimate response to this collective need of mankind is the universality of Islamic laws.

Today, despite the world's propaganda against Islam, the effectiveness of this direction in changing man's life and Islam's response to man's daily needs has created the preconditions for spreading a strong Islamic culture, and organised efforts to that end are often implemented by women, whose role is very important. That is why it is necessary to take appropriate measures and focus accordingly on the theoretical and practical levels of Islamic studies, in order to follow the message of the “ummah of the middle way” and the position of “you are the best of peoples ever raised upon mankind”¹ and the outer manifestation of responsibility arising from this verse, with proper understanding and planning of actions, to implement the ultimate aims of the world and the aims of Abrahamic religions in the contemporary world, in order to serve as an example: “and strive hard in Allah's Cause as you ought to strive”²

¹ Qur'an, Āli 'Imrān: 110.

² Qur'an, Al-Haġġ: 78.

The aim of this paper is to take into account the above issues and the present conditions in the world, and to focus on principles, foundations and unchanging patterns of Islam, and to thus explain the mission of a Muslim woman to other peoples, on the basis of a dynamic and steadfast identity of this clear religion, far from any form of deviation, rigidity or restrictiveness.

Key words: Muslim woman, world changes, Islamic awakening, dynamic principles, steadfast foundations, patterns of resistance, hindrance in inner observation